

ФІНАНСОВА ПОЛІТИКА КРИМСЬКОГО КРАЙОВОГО УРЯДУ ГЕНЕРАЛ-ЛЕЙТЕНАНТА С. СУЛЬКЕВИЧА В ЧЕРВНІ-ЛИСТОПАДІ 1918 РОКУ

Спроби зазирнути до кримського минулого завжди живили проекти встановлення того, чи іншого державно-правового статусу півострова. Не став виключенням і наш час. Тому сьогодні досить корисно враховувати досвід регіонального державотворення на українських землях, і зокрема в Криму. Це стосується й періоду правління на півострові Кримського крайового уряду, очолюваного генералом С. Сулькевичем в червні-листопаді 1918 р., яке було пов'язане з перебуванням у цей час в Криму німецького військового контингенту.

Основним напрямком діяльності уряду була економічна сфера. У торгівельно-промисловій сфері уряд став активно використовувати податкову політику, мита і акцизи. Провів цілу низку заходів щодо боротьби з бізробіттям. Але, більш активну діяльність розвернуло Міністерство фінансів Крайового уряду. До приходу до влади кабінету генерала С. Сулькевича в Криму склалася гостра нестача готівки, й щоб згладити можливі наслідки цього, 16 серпня уряд прийняв рішення про випуск зобов'язань на суму до 20 млн. крб. купюрами в 500, 1 000 і 5 000 крб., якими продовольча управа розраховувалася за зданий хліб. Рада Міністрів обіцяла з 1 січня 1919 р. почати їхнє погашення. В обігу вони знаходилися тільки при Крайовому уряді С. Сулькевича [1, с. 21, 27].

Крім цього, на території півострова в обігу перебували і короткострокові зобов'язання Державного казначейства Росії (1 000 і 5 000 крб.), а також папери Позики Свободи 1917 р., але тільки ті, що були проштемпельовані Кримським крайовим банком. Підприємства й контори випускали свої грошові знаки – бони. Після невдалої спроби вибити позику в Берліні, Рада Міністрів доручила управляючому Мінфіном Д. Никифорову “у нагальному порядку не пізніше наступного засідання подати проект виготовлення грошових знаків Кримського крайового уряду” [2].

Це була не перша спроба в Криму почати випуск власних грошей. Початок випуску припадає на кінець 1917 р., коли було порушено питання про нестачу розмінних монет і кредитних білетів дрібних номіналів. Місцеві випуски здійснювалися від імені відділення Кримського крайового банку або повітових казначейств владою місцевого самоврядування. Це були, наприклад, тимчасові квитанції Євпаторійської міської управи та грошові знаки Керченського міського самоврядування. За зовнішнім виглядом вони зберігали традиційну для грошових знаків Російської імперії символіку й атрибутику.

На початок 1918 р. Крим став притулком для біженців із північних губерній Росії. Міста та селища півострову буквально наповнюються ділками й комерсантами. З'явилася велика кількість кооперативних товариств, товариств на паях, торгових закладів тощо. І якщо за розмірами

капіталу значимість кожного закладу або підприємства була не дуже велика, то кількісний склад приватного підприємництва в Криму в період 1918 р. був різноманітний. Відомо, що більш, ніж 250 приватних контор і закладів, випускали власні грошові знаки. Крім того, аналогічні папери випускалися в усіх великих населених пунктах півострова, аж до сільських, таких як Базарчик, Тав-Бодрак, Михайлівка [3]. Як правило, вони були досить примітивні, відбиті на випадковому матеріалі – папері або картоні, але траплялися й примірники виконані чудово. В обігу вони перебували в 1918-1920 рр.

На добробуті населення сильно позначалася інфляція, внаслідок якої спалахнула хвиля страйків: на Морському заводі Севастополя, серед портових робітників Керчі (травень – червень), працівників тютюнових фабрик Феодосії (липень, серпень), аптечних робітників Ялти й Севастополя (серпень) і низка інших [4]. Це сприятливо позначилося на активізації діяльності більшовиків, хоча недобра пам'ять про їхні криваві державні експерименти не сприяла великим симпатіям до них із боку більшості населення.

У цілому фінансова діяльність Крайового уряду була сумбурною і відрізнялася неорганізованістю, чим підривала довіру до нього з боку населення і це стало в результаті фатальним чинником для уряду С. Сулькевича, бо той клас, на який він найбільше розраховував і в якому шукав свою опору – буржуазія – його не підтримав.

Намагаючись поліпшити стан фінансів Криму, генерал Сулькевич звернувся до німецького командування з проханням посприяти в одержанні позики. З цією метою міністр фінансів Татищев був відряджений до Берліну. Проте Німеччина відмовила, оскільки сама знаходилася у важкому економічному становищі, зазнавши одну воєнну поразку за іншою. Усе це не могло не відбитися на стані справ Кримського півострова.

При прийнятті Декларації міністр фінансів граф Татищев склав особистий лист генералу Кошу, у якому обґрунтовував необхідність одержання урядом позики під заставу винного і тютюнового мита або акцизу, або під заставу вин колишнього питомого відомства на 50 мільйонів марок. У своєму листі до Татищева генерал Кош обіцяв ужити заходів щодо якнайшвидшого одержання цієї позики. В. Налбандов з цього приводу згадував: “Тоді ми ще цим обіцянкам вірили. Треба, проте відразу сказати, що для мене було безсумнівно, що вірив своїм обіцянкам і генерал Кош, тобто вірив у те, що він доб'ється їхнього виконання” [5, с. 134].

Таким чином, говорячи про фінансову політику Крайового уряду, слід відзначити, що в результаті неї так і не була створена самостійна організована й планомірна фінансово-економічна діяльність. Усі починання не були доведені до кінця, банківська система була слабкою, джерел поповнення скарбниці і фінансових важелів управління економікою не існувало. Німецьке командування не виявляло особливого інтересу до цієї сторони діяльності уряду, а потім, стурбоване власними проблемами взагалі усунулося від надання якоїсь допомоги.

Література

1. Родионов, А. М. От драхмы до рубля / А. М. Родионов // Краткий очерк денежного обращения в Крыму. – Симферополь, 1999. – 65 с.
2. ДА АРК. – Ф.Р. 1000. – Оп. 4. – Спр. 19. – Арк. 62.
3. Родионов, А. М. Собственные деньги / А. М. Родионов // Таврические ведомости. – 1993. – 20 февраля.
4. ДА АРК. – Ф. Р. 999. – Оп. 1. – Спр.195. – Арк. 16, 61, 198, 79.
5. Налбандов, В. С. Записки. Крымское краевое правительство в 1918–1919 гг. // Красный архив. – 1927. – № 22. – С. 92–134.